

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1743

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546733

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546733> | LOG_0106

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546733>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

Bancalus. Bancal.

B *Ancalus* mas silvestrem magis gerit naturam præcedenti, ejusque truncus rotundior & gracilior est, qui in comam expanditur densam, quæ in multos brevesque dividitur ramulos: Ejus folia multo sunt minora, illis *Cannæ fistulæ* similia, quatuor & quinque pollices longa, binos ac tres lata, glabra & æqualia, in vulgarem desinentia apicem, quæque paucas gerunt costas parallelas directe sibi obpositas, uti & folia in ramis sibi obponuntur, a tribus ad sex paria, quæ obliquam aliquando efformant crucem: Ramulorum vero summum in angustam terminatur linguam ex binis foliolis compositam, inter quæ paucus sæpe luteus & glutinosus continetur succus uti in præcedenti id quoque obtinet arbore, tales quoque lingulæ solitariae vel binæ ad foliorum summum par observantur, ex quibus fructus excrescit, qui longo insidet firmoque petiolo solitarius, primo magnitudine semi-perfecti *Cerasi nigri*, qui externe crassiusculis auctus est squamulis, quæ flosculos exhibent alba staminula gerentes, a quibus totus fructus lanuginosus est, hæc autem sensim decidunt.

Maturus fructus magnitudinem habet perfecti *Cerasi*, rugosus, mollis, sed non facile manibus confringendus, lentus enim ac tenax est, interna substantia similis est, sed ficior præcedente, ad oras vero semen quoddam fuscum & arenolum locatur nucleo carens, fructus vero saporem gerit amaricantem, nec edulis est, ita ut hic fructus cum isto *Arbuti* conveniat, simplex enim tantum suo insidet petiolo longo ad ramulorum extremum, atque ex superiorum foliorum alis: Foliorum sapor amaricat quoque, sed non ita vehementer quam prioris.

Lignum externe albicat, interne magis lutescit quam præcedens, immo sæpe rubescit, estque durius ac solidius isto. Maturi fructus Majo observantur mense, quum decidunt, atque ex arenoso semine novæ progerminant arbores.

Nomen. Latine *Bancalus mas* & *parvifolia*. Malaice *Bancal Lacki Lacki* & *Daun Kitsjil*, ac sic porro in aliis linguis idem cum præcedente gerit nomen cum adjectione maris seu *parvifoliae*: In *Leytimor Humelen Malona* vocatur.

Locus. Ubique crescit in primis camporum filvis.

Usus. Nec hæc arbor tignum subministrat, sed hoc in libro ponitur ob adfinitatem prioris feminæ: Casis vero ejus postes inservire possunt, quum elegantem gerat rectumque truncum, si pali ex hac formantur arbore, qui ad hortorum usum terræ committuntur, facile progerminant, ac brevi in arbores excrescunt satis altas.

Folia ad cibum non adhibentur uti præcedentis, sed ad usum medicum, quibus in febribus corpus lavant, quum modice refrigerent. Truncorum lignum eleganter luteum gerit colorem, estque solidum & tenuibus ex fibris constructum, nec adeo fungosum aut viscosum est ac feminæ, unde & leviori operi scriuario aptum.

Rumphii Adpendix hisce auctus est.

Præter binas istas *Bancali* species, mediam ejus inveni speciem, quæ ramos gerit rotundos & glabros, qui rara gerunt folia bina sibi obposita, sursum inflexa, a quinque ad octo pollices longa, quinque sexve digitos lata, superne glabra, inferius paucis parallelis & protuberantibus costis scabra.

Ramuli summum in viridem terminatur squamulam ex binis foliolis sibi obpositis formatam: Veteres vero ramuli in summo gerunt petiolum rectum digitum longum, cui fructus insidet solitarius magnitudine globi sclopeti minoris, sed irregulariter rotundus, externe rugosus, & caliculis quasi cinctus, quibus flosculi insederunt oblongi.

Tabula Quinquagesima Quinta;

Figura Prima ramum exhibet *Bancali majoris* seu *latifoliae*.

Figura Secunda ramum repræsentat *Bancali minoris* seu *angustifoliae*.

CAPUT

Bancal-Boom.

B *Ancal* het manneken, is wat wilder van aard dan 't voorgaande, ronder en ranker van stam, met een digte kruyn, in veele korte ryskens verdeelt. De bladeren zyn veel kleender, en die van *Canna Fistula* gelyk, vier en vyf duymen lang, twee en drie breed, glad en even, met een ordinarijs spits, en weinige parallele ribben, die regt tegens malkanderen staan, gelyk mede de bladeren zelfs aan haare takken, van drie tot zes paren, die zontyds een schuyns kruys maken, het uiterste der ryskens eyndigt in een smal tongskens, van twee blaadjes gemaakt, waar tusschen men zontyds een weinige geele en kleverige zap vind, gelyk ook aan 't voorgaande, en diergelyke tongskens ziet men ook een of twee by de voorste bladeren, uyt welke de vrucht voortkomt. Dezelve staat op een lang styf steeltje, enkelt, eerst in de grootte van een half volkwasse krieke, van buyten met dikke schubbetjes bekleet, dewelke kleene bloempjes vertonen, met witte draatjes, die de gebeele vrucht wolachtig maaken, en metter tyd afvallen.

De rype vrucht is in de grootte van een volkome kerse, nog al ruyg, zagt, dog niet ligt aan stukken te douwen en taay, van binnen is diergelyke substantie, drooger dan aan 't voorgaande, en tegens den rand vind men eenig bruyn en zandig zaat, zonder andere koral, bitterachtig van smaak, en niet eetbaar, zo dat deze vrucht met die van *Arbutus* overeenkomt, want men ziet niet meer dan een enkele vrucht op haar lange steel staan, aan 't eynde der ryskens, en uyt den schoot der voorste bladeren. De smaak der bladeren is mede bitter, gelyk de voorige, dog zo sterk niet.

Het hout is buyten meest wit, na binnen toe boogergeel dan 't voorige, en zontyds na den rooden trekkende, harder en massiver dan 't voorgaande. De rype vruchten vind men in de Maand May, dewelke afvallen, en uit het zandige zaat nieuwe boompjes voortbrengen.

Naam. In 't Latyn *Bancalus mas* & *parvifolia*. Malaicys *Bancal Lacki Lacki* en *Daun Kitsjil*, en zo voorts in de andere talen met de voorgaande naam, met byvoeging van mannetje of kleenbladige. Op *Leytimor Humelen Malona*.

Plaats. Hy wast over al in de voorste Bosschagien op de Velden.

Gebruik. Dit is mede geen timmerhout, maar komt in dit Boek door gezelschap van 't voorgaande wyfsken, egter tot kleene butten kan by stylen verstreken, om dat by fraay regt van stam is; als men Tuyn-staken daar van maakt, zo schiet by ligt wederom uyt, en wert in 't kort tot een hooge boom.

De bladeren zyn niet gebruykelyk tot de kost, gelyk de voorgaande, maar wel in de Medicynen, om in de koortzen daar mede te wassen, dewylze matiglyk verkoelen. Dit hout van de oude stammen is mooygeel, digt en fyndradig, ook zo voos en kleverig niet als 't voorgaande wyfsken, en daarom tot licht schryfwerk bequaam.

Het Aanhangel van *Rumphius* is hier mede vermeerderd.

Bebalven de twee soorten van *Bancal*, heb ik nog een middelbaare zoorte gevonden, wiens takjes rond en glad zyn, daar aan weinige bladeren staan met 2. tegens malkander, en met haar voetjes opwaards gebogen, van 5. tot 8. duymen lang, 5. en 6. vingers breed, boven glad, met weinige parallele en uitstekende ribben van onderen.

Het uiterste van 't jonge rysken eindigt in een groen schubbetje, gemaakt van twee blaadjes tegens malkander. De oude ryskens hebben voor uyt een regten steel, een vinger lang, en daar op een enkele vrucht in de grootte van een Musquet-kogel, dog oud bollig rond, van buyten ruyg, en als met kleene kelkjes bezet, daar in langbalzige bloempjes gestaan hebben.

De vyf- en vyftigste Plaat;

Vertoont de eerste Figuur een Tak van de grootte ofte breekladige *Bancal-Boom*.

De tweede Figuur een Tak van de kleyne ofte naauw bladige *Bancal-Boom*.

XLIX.

Fig. 1.

Fig. 2.

